

De Geest die levend maakt

Leerling Perfect

HIPGO

Christelijke Geloofsleer | B-jaar

2021–2022

Docent: dr. Raymond R. Hausoul

Inhoudsopgave

1	Introductie	3
1.1	Kadering van de les	3
1.2	Kadering gekozen complexe onderwerp	3
1.2.1	Beschrijving van het complexe onderwerp.....	3
1.2.2	Persoonlijke reflecties op de hoofdstukken rondom het complexe kernpunt	4
1.2.3	Waardering van het complexe onderwerp voor de les	6
2	Lesuitwerking	6
2.1	Ijsbreker (00:00–00:10)	6
2.2	De Geest als Schepper van leven (00:10–00:40)	7
2.2.1	Zeepbellen: Adem en wind	7
2.2.2	Ruach/pneuma: Betekenis van deze woorden	7
2.2.3	De Geest en het leven	7
2.2.4	Evaluatie.....	8
2.3	De Geest als kracht tot bevrijding (00:40–01:00)	8
2.3.1	Ballon: Vol met de Geest.....	8
2.3.2	De Geest bij Gideon en Saul.....	9
2.3.3	Evaluatie.....	9
2.4	De Geest als gave van vernieuwing (01:00–01:20).....	9
2.4.1	Bakplaat: Vol van Gods Geest	10
2.4.2	Evaluatie.....	10
2.5	Afsluiting (01:20–01:40).....	10
2.5.1	Optie: Evaluatie.....	11
3	Literatuurlijst.....	11

1 Introductie

1.1 Kadering van de les

Deze les over *Het werk van de Geest* is ontworpen voor de bovenbouw van het basisonderwijs (LO5-6). Mijn lesdoelstellingen zijn:

1. De leerlingen kunnen de relatie tussen de Geest en de Drie-eenheid verwoorden.
2. De leerlingen kunnen drie voorbeelden van het werk van de Geest geven.
3. De leerlingen kunnen drie aspecten van het werk van de Geest met kernwoorden noteren.
4. De leerlingen zijn in staat hun dankbaarheid over de Geest met anderen te delen.

1.2 Kadering gekozen complexe onderwerp

Deze les is gebaseerd op in *Christelijke Dogmatiek §12.2: De Geest van God en zijn werkingen*.¹

1.2.1 Beschrijving van het complexe onderwerp

Vanuit een bijbels-theologische aanzet laten Gijsbert van den Brink en Cees van der Kooi vanuit drie benaderingen zien hoe de Geest betrokken is bij de schepping, bevrijding en voltooiing van de wereld.²

1.2.1.1 De Geest als Schepper van leven

De Bijbel verbindt de Geest met de schepping van leven. Het Hebreeuwse *ruach* en Griekse *pneuma* laat zich weergeven met ‘adem’ en ‘wind’ en duidt op de bewogenheid van het leven die de Geest schenkt.³ In het OT en NT komt daarbij ook de wedergeboorte van de Geest op de voorgrond (Ez37; Jh3). De Geest duidt op beweging, vitaliteit, groei, bloei en organisme. Van den Brink en van der Kooi wijzen er tegelijk op dat deze voorkeur voor het leven het oordeel over de dood en verderf betekent. De Geest verzet zich tegen het zegenrijke leven van God en brengt oordeel en verwarring over het kwaad.⁴ Dat gebeurt ook daar waar de Geest zich terugtrekt. Het leven vloeit dan weg en de vloek treft land en volk.

1.2.1.2 De Geest als kracht tot bevrijding

Uit de Geest als levensschepper laat zich opmaken dat de aanwezigheid van de Geest bevrijding brengt. In de woorden van Van den Brink en van der Kooi: ‘De Geest is niet langer degene die in de schepping de gever is van leven, maar de bevrijdende kracht op weg naar de toekomst.’⁵ Getuigenissen van vervullingen door de Geest laten zien hoe God mensen verlost uit de slavernij. De Geest openbaart de weg naar de vruchtbaarheid van het leven. Hij onderwijst, leidt en spoort het volk aan de nabijheid van God te zoeken.⁶ Dat heeft brede uitwerking op de omgeving. Waar het volk met God in overeenstemming leeft, is dat niet enkel tot zegen voor het volk zelf, maar ook voor de natuur en bijwoners.⁷ De Geest drijft op die manier de geschiedenis in de richting van Gods koninkrijk.⁸

¹ Gijsbert Van den Brink en Cornelis (Kees) van der Kooi, *Christelijke dogmatiek: Een inleiding* (Zoetermeer: Boekencentrum, 2015), 447–451.

² *Ibid.*, 447.

³ Jean Calvin, *Genesis*, tran. John King, Calvin’s Commentaries 1 (Grand Rapids: Baker Books, 2009), Gn1:2.

⁴ Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 447.

⁵ *Ibid.*, 449. Zie ook: A. (Bram) Van de Beek, *De adem van God: De Heilige Geest in kerk en kosmos* (Nijkerk: Callenbach, 1987), 54–88.

⁶ Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 448–449.

⁷ Vgl. Raymond R. Hausoul, *Gods toekomst voor dieren: Van schepping tot nieuwe schepping* (Utrecht: KokBoekencentrum, 2019).

1.2.1.3 De Geest als gave van vernieuwing

Ten slotte brengen Van den Brink en van der Kooi in §12.2 de Geest in relatie met de vernieuwing. De Geest is als levensschenker in de heilsgeschiedenis gericht op de toekomst. Wat de Geest doet staat daardoor ook in het licht van de voltooiing van Gods nieuwe hemel en nieuwe aarde. Vanaf Pinksteren is openbaart zich dit patroon nog krachtiger in de wereldgeschiedenis doordat de Geest christenen bekwaamt om het licht van de Messias op aarde te laten schijnen.⁹ Als drijvende kracht weet de christen zich na hemelvaart niet als wees achtergelaten.¹⁰ De Geest krijgt door het heilswerk van Christus een centrale plaats in de christelijke levenswandel. Vanuit het nieuwe leven van de Geest leidt de christen zijn leven op aarde. Dat is het getuigenis van het opstandingsleven (vgl. Rm8).¹¹ De Geest woont daarbij in de christelijke gemeente, zoals God voorheen in de tempel van Jeruzalem verbleef. De externe nabijheid van God in een mensenleven krijgt daardoor de aanvulling van een interne nabijheid door de Geest in het mensenleven.

1.2.2 Persoonlijke reflecties op de hoofdstukken rondom het complexe kernpunt

1.2.2.1 §12.1: Inleiding

Het was goed te zien dat de Geest niet pas in het NT opduikt. Vaak verbinden we de Geest met Pinksteren. De Geest is er echter vanaf het scheppingswerk in Genesis 1 en doordrenkt de hele heilsgeschiedenis. In onze westerse maatschappij staat dit werk van de Geest regelmatig op de achtergrond. Ook in de protestantse traditie waarin ik sta, zijn er vragen over de Geest. In de Nederlandse PKN-gemeenten is er al enkele jaren een verkenning gaande over de Geest. In de VPKB ontbreekt dit. Enkele conferenties die ik in het verleden bezocht, lieten in mij het verlangen groeien om meer structureel inzicht te krijgen in wat God de Geest voor mij persoonlijk betekende.

1.2.2.2 §12.3: De Geest en Jezus

Jezus is de ultieme drager van de Geest. Het was goed te ontdekken dat Jezus in de kracht van de Geest Gods koninkrijk verkondigde, zieken genas en demonen uitdreef. Dezelfde Geest woont namelijk ook in mij. Toch vind ik het niet gemakkelijk om hier een juist weg in te vinden en wil ik geen fouten maken tegenover mijn medemensen. De diepe vragen in de kerkgeschiedenis over de relatie tussen de Geest en de Zoon zijn wat technisch.¹² Het herinnert me wel aan gesprekken met *Jehova's Getuigen* die zeggen dat de Geest een onpersoonlijke kracht is. De kerkvaders erkende de Geest als Persoon, zoals de Zoon en Vader en verwierpen deze opvatting. Dat is ook belangrijk, want de Geest zet namelijk het heilswerk van Christus voort en brengt de schepping samen met de Vader en Zoon naar de voleinding. Door de Geest als kracht te zien is er nog een grotere afstand tussen een mens en de Geest, dan dat er nu is.

⁸ Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 449; Hendrik Berkhof, *Christelijk geloof: Een inleiding tot de geloofsleer*, 7de dr. (Nijkerk: Callenbach, 1993), 60–71.

⁹ Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 450. Vgl. Arnold A. van Ruler, *Christus, de Geest en het heil*, red. Dirk van Keulen, Verzameld Werk 4b (Zoetermeer: Boekencentrum, 2011), 154–167.

¹⁰ Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 450.

¹¹ Willem J. Ouweneel, *Meer Geest in de gemeenten* (Vaassen: Medema, 2004), 25–54.

¹² Van den Brink en van der Kooi, *Dogmatiek*, 453–456.

1.2.2.3 §12.4: Woord en Geest

De Geest en de Bijbel als Woord van God zijn niet van elkaar gescheiden. De Geest inspireerde het Woord en de werking van de Geest kenmerkt zich door het getuigenis van het Woord.¹³ Tegelijk is de Geest niet beperkt tot enkele Bijbelteksten. De Geest kan ook door andere zaken tot de mens spreken.

1.2.2.4 §12.5: Geestvrucht, Geestesgaven en Geestesdoop

De Geest was betrokken bij mijn wedergeboorte en de vrucht die vanuit dit nieuwe leven mogen voortkomen (Gl5:22-24). Het is goed om me te herinneren dat de Geest mij Geestesgaven schenkt om andere christenen te helpen (Rm12:6-8; 1Ko12:8-10). Dikwijls denk ik daar niet bij na en ga ik er vanuit dat dit vanzelf gaat. Bij het herlezen van 1 Korinthe 12 ontdekte ik echter dat Paulus ons aanmoedigt om naar de gaven te streven. Een ander aspect dat me raakte was het stukje over de vervulling van de Geest en de Geestesdoop. Het laat me opnieuw beseffen dat de wandel met Jezus niet in eigen kracht kan.

1.2.2.5 §12.6: De Geest en de gemeenschap

In het OT was de Geest betrokken op Gods weg met Israël. Vanuit dit ene volk, wil God alle volken zijn hart openbaren. Zij horen er vanaf Genesis 1 bij. Ondanks de diversiteit tussen al deze culturen bindt de Geest allen samen tot een eenheid. Dit moedigt mij aan om meningsverschillen en cultuurverschillen te overstijgen in de kerk en te belijden dat wij door de Geest allen het ene lichaam van Christus zijn.

1.2.2.6 §12.7: De Geest in de cultuur en geschiedenis

Dit hoofdstuk vond ik enorm bemoedigend. Het liet me zien hoe de Geest niet in de kerk is opgesloten. De Geest woont in de kerk, maar Hij werkt in de hele schepping. Ook op de school waar ik lesgeef kan ik de aanwezigheid van de Geest verwachten. Het maatschappelijk vangnet waar we samen onze verantwoordelijkheid in nemen, de eerlijke toegang tot onderwijs en gezondheidszorg is voor mij een werk van Gods Geest.

1.2.2.7 §12.8: Nieuwere thematiseringen

Het is fascinerend vast te stellen dat er vanaf het einde van de twintigste eeuw meer aandacht voor de Geest kwam. In de lessen filosofie leerden we dat dit voornamelijk te maken had met de verandering van de westerse maatschappij van een doorgedreven rationalisme naar een gematigdere kijk op het verstand. We zagen dat het postmodernisme meer aandacht vroeg voor de hele leefwereld van de mens in al zijn diversiteit. Dat verklaart voor mij hoe de tijdsgeest mijn huidige zicht op de Geest beïnvloedt.

1.2.2.8 Slotreflectie

Hoofdstuk 12 maakte me er van bewust hoe geweldig de Geest als schepper, bevrijder en voltooiër van het leven is. Het vult je met ontzag voor de Geest en verduidelijkt waarom God alle aanbidding, dank en eer ontvangt. Tegelijk maakt het hoofdstuk me bewust dat ik deel uitmaak van een gemeenschap. Christelijk leven staat niet op zichzelf. Het is verbonden met een groep. Tijdens de afgelopen kerkdiensten realiseerde ik me dat veel in het christelijke leven vaak eenzijdig op het individu is gericht. Het gaat dan niet meer om Gods weg met de hele schepping. Door dat bredere geheel niet in het oog te houden, doe je als mens te kort aan jezelf. De Geest is er voor het collectief en individu. Hij is in elke

¹³ Ibid., 458.

gelovige die er ruimte aan geeft aan het werk om samen in de kracht als gemeenschap te strijden de toekomst van God en zijn schepping.

1.2.3 Waardering van het complexe onderwerp voor de les

Tijdens de lessen christelijke geloofsleer sprong dit thema er voor mij uit. Ik zag verschillende motivaties om dit onderwerp te kiezen. Ten eerste is er in de christelijke traditie vaak minder aandacht voor de Geest, waardoor dit een onderbelicht onderwerp blijft. Ten tweede is het spreken over de Geest niet eenvoudig voor te stellen aan kinderen. Spreken over Christus en God is dan concreter dan de voorstelling van de Geest. Ten derde is het spreken over de Geest divers in het christendom. Het thema roept naast theologische ook emotionele reflecties op. In de les wil ik daardoor een breder beeld geven van wie God de Geest is.

2 Lesuitwerking

In de klas heeft de leerkracht zijn attributen neergelegd en drie tafels opgesteld.



2.1 Ijsbreker (00:00–00:10)

In een vorige les gingen we in op het bestaan van de Drie-eenheid. Als herhalingsoefening heb ik vier dingen bij me: een waterpistool, ijsklomp, waterkoker en water.

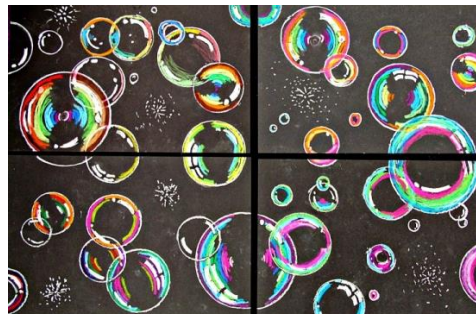
1. De leerkracht spuit water vanuit het waterpistool en vraagt: 'Wat voelen jullie?' De leerlingen antwoorden 'water'. 'Wat kun je allemaal met water doen?' De leerlingen geven verschillende antwoorden, 'Koken, wassen, drinken, enzovoorts.'
2. De leerkracht laat vervolgens de ijsklomp rondgaan en vraagt: 'Wat geven jullie aan elkaar door?' De leerlingen antwoorden: 'een ijsklomp', 'een vaste vorm van water'.
3. De leerkracht zet de waterkoker met water aan en vraagt: 'Wat zien jullie nu?' De leerlingen antwoorden: 'Stoom.' 'Stoom kun je niet vastpakken, het is heel warm en stijgt in onze lucht omhoog.'

De leerlingen zien drie vormen van water. De leerkracht legt uit: Deze drie verschillende vormen zijn ook drie dezelfde zaken. Het is water in drie vormen. Zo kunnen we over God op drie verschillende manieren spreken. God is de Vader, die ons het leven schenkt, zoals het water dat doet. God is de Zoon, Jezus Christus, op wie je kunt bouwen, die steun en stevigheid geeft in je leven Dat is ne zoals de ijsklomp. God is ook de Geest, die bij je wil zijn en net als stoom over de wereld waait. We noemen dat met een moeilijk woord de Drie-eenheid.

Evaluatie: ‘De Drie-eenheid, over wie gaat het dan?’ De leerlingen antwoorden: God de Vader, God de Zoon en God de Geest.’ ‘Vorige keer dachten we al na over de Drie-eenheid. Vandaag gaan we dieper in op God de Geest. We nemen het werk van de Geest onder de loep.

2.2 De Geest als Schepper van leven (00:10–00:40)

De leerkracht toont een kunstwerk (zie afbeelding) aan de leerlingen. In sommige zeepbellen lezen de leerlingen het Hebreeuwse woord *ruach*, het Griekse woord *pneuma* en het Nederlandse ‘Geest’. De leerkracht stelt de klas drie vragen:



1. Wat zie je op het schilderij? *Zeepbellen*
2. Zie je alleen een tekening? *Ruach, pneuma*
3. Staat er ook een woord dat je lezen kan? *Geest*.

2.2.1 *Zeepbellen: Adem en wind*

Hoe komen we aan zeepbellen? Wat is er daarvoor nodig? De leerlingen antwoorden: ‘Afwasmiddel, potje, staafjes met cirkel’. De leerkracht haalt deze attributen uit de doos en legt die neer. ‘Nu we al die dingen hebben, zie ik nog steeds geen zeepbellen. Wat moeten we doen?’ De leerlingen antwoorden: ‘ademen’, ‘uitblazen’, ‘wind’. De leerkracht schrijft deze woorden op het bord en zegt de groep dat ze die even moeten onthouden.

2.2.2 *Ruach/pneuma: Betekenis van deze woorden*

Leerkracht: ‘Weten jullie nog welke woorden er op het kunstwerk stonden?’ Antwoord: ‘Geest’, *ruach* en *pneuma*. Ook deze woorden schrijft de leerkracht op het bord. De leerkracht verduidelijkt: *Ruach* is een Hebreeuws en *pneuma* een Grieks woord. Welke betekenis zouden die woorden kunnen hebben als je aan de zeepbellen denkt? Als de klas niet meteen antwoord kan geven, kan de leerkracht de klas vragen welke woorden ze moesten onthouden. De leerlingen dienen te antwoorden dat *ruach* en *pneuma* de betekenis van ‘adem’ en hebben ‘wind’. De leerkracht vertelt dat deze woorden ook ‘geest’ betekenen.

2.2.3 *De Geest en het leven*

Leerkracht: ‘De Geest brengt iets tot leven. Wat betekent dit?’ De leerlingen antwoorden en de leerkracht vult aan: Daardoor kunnen we bewegen, ademen, tikt het hart, komt de schepping tot leven, groeit de natuur, is er kracht, vooruitgang, enzovoorts. In het OT is dat allemaal een kenmerk van zegen.¹⁴ Wat gebeurt er zodoende als de Geest ontbreekt? De leerkracht kan een leerling hiervoor Psalm 104:29b laten lezen: ‘Als u hun adem wegneemt, sterven ze. Dan blijft er niets van ze over.’ Of zoals het OT het verwoordt: er komt een vloek.

¹⁴ Ibid., 447–448.

De leerkracht zegt: ‘Laten we terugkeren naar het kunstwerk. God de Schepper werkt opbouwend en gestructureerd.’ Terwijl deze woorden worden uitgesproken spuit de leerkracht kleine donkere verfhoopjes op het kunstwerk. De leerkracht zegt: ‘Als je God de Geest wegduwt, gebeurt dit dus...’ Daarop slaat ze met een rubberen hamer op de verfhoopjes waardoor deze uiteenspat en het kunstwerk vies maakt. De Geest van God trekt zich terug en wat overblijft, is een vloek. Er is geen vooruitgang, geen ontwikkeling, geen schoonheid.



De leerkracht: ‘Maar wat stellen we vast in Psalm 104:30?’ Een andere leerling vervolgens deze tekst voor: ‘Zend uw adem en zij worden geschapen, zo geeft u de aarde een nieuw gelaat.’ Door Gods adem komt alles tot leven. God vernieuwt de hele schepping. De leerkracht draait daarop het kunstwerk om. Op de achterkant bevindt zich dezelfde afbeelding als op de voorkant. Deze is niet besmeurd door de verf.

2.2.4 Evaluatie

De leerlingen verwoorden met welk woord ze ‘Geest’ verbinden. Die woorden schrijven ze met gekleurde stift op een blad waarop de zin staat ‘Schepper van leven’. Dit blad wordt met tape aan een tafel bevestigd.



2.3 De Geest als kracht tot bevrijding (00:40–01:00)

Zojuist bespraken we het werk van de Geest als Schepper van het leven. De Geest beperkt zich daar natuurlijk niet toe. Hij doet nog meer. Om dit zichtbaar te maken gaan we naar het OT. In de tijd voor er koningen in Israël waren, sprak God tot verschillende leiders om het volk te helpen. Die leiders noemen we ‘rechters’. Eén van hen was Gideon. God riep Gideon om het land te beheren en Gideon begon met het verwoesten van altaren voor de goden. Op die plaats bouwde Gideon voor God een altaar. In die tijd had Israël ook te kampen met allerlei vijanden. Wat gebeurde er?

2.3.1 Ballon: Vol met de Geest

De leerkracht zet een ondoorzichtige fles neer met daarnaast een ballon. Deze ballon stelt Gideon voor en de fles verwijst naar Gods Geest. De ondoorzichtige fles is met azijn gevuld en in de ballon zit er bicarbonaat. De leerkracht houdt dit geheim voor de leerlingen en maakt de ballon aan de flessenhals vast. Vervolgens doet het chemische proces zijn werk. De leerkracht vertelt rustig verder zonder veel reactie.



Gods Geest krijgt de vrijheid om Gods werk door Gideon uit te voeren. Hij krijgt ruimte om te vertellen wat Gideon moet doen en schenkt inzicht in Gods plan. Net als bij de ballon groter wordt door de verbinding met de fles, krijgt Gideon meer kracht van de Geest om de vijanden van Israël tegen te houden. God raakt Gideon aan en schudt daarmee het volk wakker. Allen strijden voor de bevrijding.

2.3.2 *De Geest bij Gideon en Saul*

Een leerling leest Rechters 6:34-35 voor: 'Toen kwam de geest van de HEER over Gideon. Hij blies op de ramshoorn om de afstammelingen van Abiëzer onder de wapenen te roepen en zond boden naar het gebied van Manasse om daar iedereen op te roepen. Hij stuurde ook boden naar de stammen Aser, Zebulon en Naftali, en ook die voegden zich bij hem.' Deze omgang van God Geest met mensen vond vaak op heel andere manieren plaats. Zo legde koning Saul al zijn rijke kleren af en lag hij als een gewone burger in zijn ondergoed op de vloer te slapen (1Sm19:24). Dat was best raar voor de omstanders. De Geest doet dus dingen die altijd wat ongewoon voor ons zijn. In al die gebeurtenissen zie je echter dat de Geest bevrijdend en levensreddend werkt. God wil mensen nieuwe kansen geven, hen bevrijden van alle kwaad en hen een geweldige toekomst. Dat doet allemaal de Geest.

2.3.3 *Evaluatie*

De leerlingen verwoordden met welk woord ze 'Geest' verbinden. Die woorden schrijven ze met gekleurde stift op een blad waarop de zin staat 'Kracht van bevrijding'. Dit blad wordt met tape aan de tweede tafel bevestigd.



2.4 **De Geest als gave van vernieuwing (01:00–01:20)**

We bij de laatste tafel aangekomen. Laten we teruggaan naar de tijd toen Jezus op aarde was. Wie kan vertellen wat er allemaal gebeurde? Antwoord: 'Hij stierf, werd begraven, stond op uit de dood, verscheen aan zijn leerlingen, voer ten hemel en gaf de Geest aan zijn volgelingen.' Eventueel: 'Wat herdenken we met Pinksteren?' Antwoord: 'De uitstorting van de Geest'. Leerkracht: 'Waarom gebeurt dit?' De kinderen geven antwoorden en de leerkracht speelt daar op in:

1. Jezus ging naar zijn Vader.
2. God gaf de Geest aan de christenen.
3. God de Geest schenkt een nieuwe relatie met God.
4. God de Geest komt in ons wonen (participatie).
5. God de Geest schenkt advies en troost.
6. God de Geest pleit voor ons.¹⁵

¹⁵ Ibid., 450–451.

De leerlingen lezen vervolgens Johannes 14:26: 'Later zal de pleitbezorger, de heilige Geest die de Vader jullie namens Mij zal zenden, jullie alles duidelijk maken en alles in herinnering brengen wat Ik tegen jullie gezegd heb', en Johannis 20:15: 'Na deze woorden blies Hij over hen heen en zei: 'Ontvang de heilige Geest.' Leerkracht: 'Wat staat er in deze verzen?' De leerlingen verwoordden deze teksten op eigen manier.

2.4.1 Bakplaat: Vol van Gods Geest

De leerkracht neemt een bakplaat waarop een laag bicarbonaat is gespreid. Naast de bakplaat staan er bekers met azijn en kleurstof. Daarnaast liggen oogdruppelaars. Een leerling leest Romeinen 5:5b voor: 'Gods liefde in ons hart is uitgegoten door de heilige Geest, die ons gegeven is.' De leerkracht laat de leerlingen toekijken wat er vervolgens gebeurt als er een druppel op de bakplaat valt.



De leerkracht druppelt met verschillende gekleurde azijn op de bakplaat en verduidelijkt: De Geest komt in ons wonen. We kunnen ons net als Gideon en Jezus door Gods Geest laten leiden, omdat Hij in ons woont. De Geest die in wil wonen woont, wekte Jezus uit de dood op en laat ons steeds meer van het zegenrijke nieuwe leven proeven.



2.4.2 Evaluatie

De leerlingen verwoordden met welk woord ze dit aspect van Gods Geest kunnen verbinden. Deze woorden schrijven ze met een gekleurde stift rond het zinnetje 'Gave van vernieuwing'. Dat blad wordt met tape aan de derde tafel vastgemaakt.



2.5 Afsluiting (01:20–01:40)

Elke leerling ontvangt twee strookjes papier en een balpen. Ze kijken naar het filmfragment *Bijbelproject: De heilige Geest* en noteren op elk strookje waarvoor ze God dankbaar kunnen zijn als het om de Geest gaat.¹⁶ Daarna krijgen de leerlingen gelegenheid om God te danken voor wat ze opschreven.

Na het filmfragment is er een luisterlied. Daarbij leggen de leerlingen hun twee strookjes op de tafel die past bij wat ze opschreven. De leerkracht helpt hierbij eventueel. Vervolgens is er tijd om rond de tafels te lopen en de verschillende strookjes van elkaar te lezen.

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=dQkpzkoATo4>

2.5.1 Optie: Evaluatie

Eventueel kan er op het einde nog gekozen worden om samen in een kring te zitten en te reflecteren op hoe de kinderen deze les mochten ervaren.

3 Literatuurlijst

- Berkhof, Hendrik. *Christelijk geloof: Een inleiding tot de geloofsleer*. 7de dr. Nijkerk: Callenbach, 1993.
- Calvin, Jean. *Genesis*. Translator John King. Calvin's Commentaries 1. Grand Rapids: Baker Books, 2009.
- Hausoul, Raymond R. *Gods toekomst voor dieren: Van schepping tot nieuwe schepping*. Utrecht: KokBoekencentrum, 2019.
- Ouweneel, Willem J. *Meer Geest in de gemeenten*. Vaassen: Medema, 2004.
- van Ruler, Arnold A. *Christus, de Geest en het heil*. Redacteur Dirk van Keulen. Verzameld Werk 4b. Zoetermeer: Boekencentrum, 2011.
- Van de Beek, A. (Bram). *De adem van God: De Heilige Geest in kerk en kosmos*. Nijkerk: Callenbach, 1987.
- Van den Brink, Gijsbert en Cornelis (Kees) van der Kooi. *Christelijke dogmatiek: Een inleiding*. Zoetermeer: Boekencentrum, 2015.